

การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน*

The way of Life of the Buddhist monks in the Present Society

พระวีระชาติ ธีรสิริโส (เพ็งแจ่ม) และพระมหามิตร ฐิตปัญโญ

Phra Weerachat Dhirasiddho (Pengjam) and Phramaha Mit Thitapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพวนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: weerachat.p@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน นอกจากอยู่ภายใต้พระธรรมวินัยแล้วยังต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายต่างๆ ทางบ้านเมือง สถานการณ์ต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อสังคมปัจจุบันทำให้เป็นที่น่าสังเกตว่า กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในประเทศไทย มีความบริสุทธิ์ยุติธรรม เหมาะสมต่อสถานะความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ไทยหรือไม่ เพราะเหตุใดกฎหมายที่ไม่เอื้อต่อการทำงานและการใช้ชีวิตของพระสงฆ์จึงเกิดขึ้น ข้อดีของการใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในปัจจุบัน ก็คือในยุคสมัยปัจจุบันการลงโทษพระภิกษุสงฆ์ต้องเป็นไปตามกฎหมายบัญญัติ ในอดีตพบว่าบทบัญญัติลงโทษพระสงฆ์ที่กระทำความผิดทั้งในด้านกระบวนกรและเนื้อหาไม่ประสิทธิภาพ ซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันที่กระบวนกรไม่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งสภาพบังคับและเนื้อหาในการลงโทษก็เบาบางทำให้พระภิกษุที่กระทำความผิดไม่เกิดความเกรงกลัว ส่วนข้อเสียของการใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์มีผลเสียต่อการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยสมัยปัจจุบัน ได้แก่ เมื่อนำมาบังคับใช้กับพระสงฆ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากเนื้อหาของกฎหมายได้ทำร้ายพระสงฆ์ผู้บริสุทธิ์มาแล้วและการบังคับใช้กฎหมายบางฉบับได้ก่อให้เกิดอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และสถานะความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ไทยซึ่งจะอาจเกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในอนาคต

คำสำคัญ: การดำเนินชีวิต; พระสงฆ์ไทย; สังคมปัจจุบัน

*ได้รับบทความ: 8 มกราคม 2562; แก้ไขบทความ: 24 กันยายน 2562; ตอรับตีพิมพ์: 29 กันยายน 2562

Received: January 8, 2019; Revised: September 24, 2019; Accepted: September 29, 2019

Abstract

This article aims to present the life of the Buddhist monks in the present society. But under the Vinaya also must be under the Constitution act of clergy and laws in the house the city of various situations. And its impact on society of current that is notable. The law in force in the purity of justice. Appropriate to the living status of Buddhist monks? Why the law is not conducive to the work and life of monks, it happens. The advantages of using the clergy in life of monks currently is in the nowadays punishment a cataract, in accordance with the law. In the past, found that the punishment of offenders the monks process and content effectively. Unlike the current process inefficient. The force of the contents of the punishment is very light to monks who committed no was feared. The disadvantages of using Sangha act negatively affect the life style of Buddhist monks in the present, namely when used to enforce. With the problems arising from the content of the law hurt innocent monks and enforcement of some legal issues have caused. What obstacles in the propagation of Buddhism. And living status of the Buddhist monks, which may affect the stability of the Buddhism in the future.

Keywords: lifestyle; Buddhist monks; the present society

1. บทนำ

พระสงฆ์มีพระธรรมวินัยเป็นเครื่องล่อหลอมนกาย วาจา และใจ ให้มีจริยาวิถิตงามและมีการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบต่อหน้าและหลังส่วนในการดำรงชีพเป็นผู้เลี้ยงง่าย ไม่สร้างปัญหาต่อสังคม เป็นที่เลื่อมใสของประชาชนทั่วไป ทั้งต่อหน้าและหลังเป็นที่นับหน้าถือตาของประชาชนไม่ทำในสิ่งที่เสื่อมเสียต่อพระพุทธศาสนาเป็นบุคคลที่ประชาชนกราบไหว้ได้อย่างสนิทใจและเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนในยามที่ชาวบ้านมีปัญหาและช่วยแก้ปัญหามาต่อประชาชน และอีกหน้าที่หนึ่งของพระสงฆ์คือศึกษาหาความรู้ทั้งทาง

ธรรมและทางโลกอย่างอย่างแจ่มแจ้งเพราะโลกปัจจุบันนี้พระต้องมีความรู้ถึงจะไปสอนประชาชนได้ถ้าหากไม่มีความรู้มันถ้าไปสอนประชาชนสังคมก็ไม่ยอมรับ “พระสงฆ์” เป็นองค์ประกอบหนึ่งของพระรัตนตรัย เป็นสถาบันหลักที่สำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนา เป็นศาสนทายาทสายตรงของพระพุทธเจ้า เป็นผู้นำในบรรดาพุทธบริษัททั้ง 4 เหล่ากล่าวคือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกาในการรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลมีความมั่นคงยั่งยืนตลอดไป ในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ดังกล่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลงานการทำสังคายนาพระธรรม

วินัยแต่ละครั้ง ถ้าหากไม่มีพระสงฆ์เป็นผู้ศึกษาปฏิบัติ และสั่งสอนพระธรรมวินัยสืบต่อกันมา พระพุทธศาสนาก็คงสูญหายจากโลกนานแล้ว มนุษย์รุ่นหลังคงไม่มีโอกาสเป็นพุทธศาสนิกชน เข้าถึงพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ พระพุทธเจ้าในประวัติศาสตร์ปรินิพพานไปแล้ว พระธรรมแม้จะมีอยู่คู่โลกทุกเมื่อ แต่เป็นคุณค่าลึกลับซึ่งเป็นนามธรรม ยากที่คนจะรู้และเข้าใจแจ่มแจ้งด้วยลำพังตนเอง ยิ่งโลกุตตรธรรมแล้วถ้าปฏิบัติไม่ถูกต้องตามหลักและแนวทางก็ไม่มีหวังบรรลุได้หากปราศจากพระสงฆ์ให้การสั่งสอนที่ถูกต้อง

การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในสมัยพุทธกาลและปัจจุบันย่อมเปลี่ยนแปลงไปเมื่อบริบททางสังคมเกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไป รูปแบบการการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไปด้วย เช่น สมัยพุทธกาลเน้นการทำบุญด้วยการปฏิบัติบูชา ทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการแก้ไขจากคำสอนที่ผิดเพี้ยนหรือจากนักบวชนอกลัทธิที่เป็นมิชฉาติภูลิทธิต่อพระพุทธศาสนา การสร้างศาสนสถาน และศาสนวัตถุ เป็นต้น ในยุคปัจจุบันบุคคลเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุด้วยสาเหตุต่างกัน บางคนไม่มีศรัทธาจะบวชแต่ถูกพ่อแม่บังคับให้บวชบ้าง เพราะเพื่อนชักชวนบ้าง บวชเพื่อเลี้ยงชีพบ้าง เมื่อเข้ามาบวชแล้วก็ไม่ได้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและฝึกหัดปฏิบัติ ประพฤติล่อแหลมต่อการละเมิดพระธรรมวินัย การวางเป้าหมายไม่ถูกต้องแต่พยายามให้การบวชบรรลุเป้าหมายนั้นจึงเป็นสาเหตุแห่งวิกฤติศรัทธาของพระศาสนา

2. การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยกับพระธรรมวินัย

ในการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยในอดีตกาลนั้นพระสงฆ์ท่านจะอยู่อย่างเรียบง่ายตามแบบจารีตประเพณีดั้งเดิม อันมีรูปแบบที่มีความเคร่งครัด และมีการปฏิบัติตามๆ อาจารย์ที่พาปฏิบัติ ในขณะเดียวกันในปัจจุบันนั้น พระสงฆ์ส่วนใหญ่จะต้องปฏิบัติตามข้อวัตรและกิจของสงฆ์จากนั้นก็จะเป็นการศึกษาเล่าเรียน ทำให้พระสงฆ์มีภาระหน้าที่เพิ่มจากในอดีตและมีความรับผิดชอบต่อสังคมและช่วยเหลือสังคม สิ่งเหล่านี้คือบทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

พระสงฆ์ไทยยังมีพระธรรมวินัยเป็นระเบียบปฏิบัติในการดำเนินชีวิต การบริหารจึงจำต้องอยู่ภายใต้พระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด อย่างไรก็ตาม การที่มีพระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัยเกิดขึ้นบ่อยๆ นั้น สาเหตุไม่ได้เกิดมาจากการปกครอง สาเหตุเกิดมาจากตัวของพระสงฆ์เอง ประกอบกับพื้นฐานและจิตใจของพระสงฆ์ที่แตกต่างกันและวัตถุประสงค์ที่เข้ามาบวชแตกต่างกัน ถึงแม้ว่าจะมีวิธีการบริหารจัดการอย่างเข้มงวดเพียงใด แต่ก็คงจะไม่สามารถที่จะห้ามปรามกับสถานะจิตใจได้ ดังนั้นการที่จะให้พระพุทธศาสนายังยืนและลดปัญหาลงได้ ทุกฝ่ายต้องหันหน้าร่วมมือร่วมใจสามัคคีกัน โดยเริ่มตั้งแต่ สถาบันครอบครัว โรงเรียน หน่วยงานราชการ มหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและพุทธศาสนิกชนทั่วไป

บทบาทของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันมีหน้าที่ในการบริการคณะสงฆ์ ดังนี้ 1) บทบาทการปกครอง 2) การศาสนศึกษา 3) การศึกษาสงเคราะห์ 4) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) การสาธารณูปการ และ 6) การสาธารณสงเคราะห์ จึงเห็นได้ว่าพระสงฆ์ในปัจจุบันไม่ใช่มีบทบาทและหน้าที่แต่เพียงด้านพิธีกรรมอย่างบุคคลทั่วไปเข้าใจหรือพระสงฆ์ไม่ใช่เป็นแค่เพียงผู้ประกอบพิธีกรรมเท่านั้น แต่พระสงฆ์ยังเป็นผู้นำตามธรรมชาติสามารถปฏิบัติได้หลายบทบาทหลายหน้าที่รวมทั้งเป็นผู้นำและบริหารทางพระพุทธศาสนาและศาสนศึกษาอีกหลายบทบาท ได้แก่ ในการพัฒนาจิตใจ การส่งเสริมการศึกษาในการเป็นที่ปรึกษา การเป็นครู บทบาทผู้นำ ผู้ฝึกอบรมและสงเคราะห์ชุมชน

นอกจากนั้นพระสงฆ์ยังมีบทบาทบัญญัติที่เป็นแม่บทที่ต้องประพฤติปฏิบัติตามอันเป็นบัญญัติที่พระพุทธองค์บัญญัติแก่พระสงฆ์ บทบัญญัติเหล่านี้มีทั้งชั้นความผิดที่รุนแรงมากน้อยตามลำดับ ดังนี้ ความผิดขั้นสูงสุด เรียกว่า ปาราชิก ขึ้นรองลงมาตามลำดับคือ สังฆาติเสส อนิยต นิสสัคคียปาจิตตีย์ ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ฤทธัจจยทุกกฏ และทุพพาชิตแต่ละชั้น มีจำนวนและรายละเอียดต่างกันไป แต่รวมแล้วเป็นข้อห้ามทั้งหมด 227 ข้อ การไม่ทำสิ่งที่ทรงห้ามทั้ง 227 ข้อ ก็คือการรักษาศีล 227 ข้อ ที่พระภิกษุทุกรูปต้องถือปฏิบัติให้เคร่งครัดนั่นเองพระภิกษุผู้ต้องอาบัตินี้ต้องอยู่กรรมคือ ประพฤติตัวอย่างหนึ่งเพื่อการทรมานตนจึงจะพ้นโทษ โทษอย่างเบา ได้แก่ อาบัติปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ฤทธัจจย

ทุกกฏ และทุพพาชิต พระภิกษุผู้ต้องอาบัตินี้ต้องแสดงอาบัติประจานตนต่อหน้าพระภิกษุด้วยกันจึงจะพ้นโทษ (Thongprayoon, 1963 : 152)

ตามแนวทางการพิจารณาคดีตามพระวินัยในสมัยพุทธกาลดังกล่าวในข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าได้มีการกำหนดรายละเอียดประเภทแห่งคดีกำหนดโทษ องค์คณะในการดำเนินการและวิธีดำเนินการรวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์กับผู้ที่จะสอบสวนอธิกรณ์ไว้โดยละเอียด “ในสมัยพุทธกาลพระวินัยเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ เมื่อเกิดอธิกรณ์ผู้ที่ได้รับมอบหน้าที่ให้สอบสวนและวินิจฉัยก็ทำหน้าที่ตามระเบียบการปกครอง ซึ่งเป็นเรื่องของฝ่ายบริหาร หากใช้เป็นอำนาจฝ่ายตุลาการไม่ในสมัยพุทธกาลเมื่อพระพุทธเจ้าทรงระงับอธิกรณ์นั้นพระองค์ก็ไม่ได้ทรงอ้างว่าเป็นศาล แต่ทรงตัดสินถูกผิดเลย เพราะทรงเป็นพระศาสดา ครั้นเมื่ออธิกรณ์มากขึ้นก็ทรงมอบอำนาจต่างๆ ให้แต่สงฆ์ในสมัยนั้นก็พระอริยสงฆ์มิใช่สมมติสงฆ์เช่นปัจจุบัน การตัดสินจึงปราศจากโลกะ โทสะ โมหะ ผิดกับสงฆ์ในสมัยนี้ ในสมัยนี้พระพุทธเจ้าทรงกระทำการต่างๆ อย่างเปิดเผย วินิจฉัยอย่างไรก็ทรงอธิบายอย่างแจ่มแจ้ง ทรงแสดงความบริสุทธิ์ของสังคมสงฆ์ให้ประชาชนประจักษ์สิ้นสงสัยและนับถือได้อย่างสบายใจ (Changkwaneean, 1995 : 50-51) ถึงแม้พระพุทธองค์ทรงบัญญัติวินัยอย่างเคร่งครัดแล้วเหล่าสาวกของท่านก็พยายามนำมาปฏิบัติไม่ให้เสื่อมหายไปไหน มีแต่ตั้งใจปฏิบัติให้บรรลุตามที่พระองค์ท่านต้องการ และสืบความเป็นพระพุทธศาสนาดำรงต่อไป

3. การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยกับพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์

พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติ ร.ศ. 121 ซึ่งมีพระราชประสงค์ที่จะให้พระดำเนินการปกครองกันเองเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระความรับผิดชอบของรัฐให้เหลือเพียงเฉพาะฝ่ายอาณาจักร โดยรัฐจะทำหน้าที่ในด้านการให้ความอุปถัมภ์ การให้ข้อเสนอแนะและคอยแก้ปัญหาบางสิ่งบางประการ กล่าวคือเมื่อคณะสงฆ์สามารถแก้ปัญหาภายในให้ยุติลงได้ด้วยควมเรียบร้อยแล้วไม่จำเป็นที่รัฐจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง แต่ถ้าไม่สามารถแก้ปัญหาภายในให้ยุติลงได้ด้วยควมเรียบร้อยและคณะสงฆ์ได้ขอความร่วมมือมาเพื่อให้เข้าไปช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว รัฐย่อมถือเป็นภาระหน้าที่ที่จะต้องเข้าไปช่วยคลี่คลายปัญหาเหล่านั้นให้ยุติลงด้วยควมสงบเรียบร้อย โดยมุ่งถึงประโยชน์สุขและความสงบเรียบร้อยของพระศาสนาและประเทศชาติเป็นสำคัญ

การประกาศใช้พระราชบัญญัติหรือกฎหมายบ้านเมืองฉบับแรกนี้ ได้นำควมเปลี่ยนแปลงมาสู่รากฐานในการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในสังคมไทยอย่างใหญ่หลวง มีการนำระบบราชการ ซึ่งมีการบังคับบัญชาตามลำดับชั้นมาใช้อย่างเคร่งครัด การให้คุณให้โทษแก่พระสงฆ์ขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจในคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นมิได้อยู่ที่ประชาชนในชุมชนอีกต่อไป และรัฐก็ได้ทำหน้าที่ตรวจสอบคณะสงฆ์และปกป้องภัยของพระพุทธศาสนาเดิม แต่กลับทำหน้าที่เป็นเพียง “เลขานุการ” ของคณะสงฆ์เท่านั้น ทำให้

“ความสัมพันธ์ 3 เส้า” ระหว่างประชาชน พระสงฆ์ และรัฐ ซึ่งแต่เดิมมีความสมดุลและทำหน้าที่ตรวจสอบซึ่งกันและกัน ต้องแตกสลายลง เมื่อประชาชนไม่อาจควบคุมพระสงฆ์ในเชิงรูปธรรมได้อีก เวลามีพระสงฆ์ที่ประพฤติมิชอบเกิดขึ้น แม้ประชาชนจะรวมตัวกันต่อต้านคัดค้านพระสงฆ์ที่ต้องอธิกรณ์นั้น แต่ถ้าผู้บังคับบัญชาปกป้อง พระสงฆ์รูปนั้นก็ยังคงดำรงสมณเพศอยู่ได้ ส่วนรัฐเองก็ไม่อาจขจัดภัยที่เกิดขึ้นภายในคณะสงฆ์เองและภัยจากภายนอกได้เพราะพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ยกสงฆ์ให้เป็นใหญ่ในกิจการพระพุทธศาสนาทั้งปวง รัฐเป็นเพียงเลขานุการและประชาชนถูกกีดกันให้อยู่วงนอก ภายใต้สภาพการณ์เช่นนี้ คณะสงฆ์เติบโตขึ้นโดยปราศจากการถ่วงดุลและการตรวจสอบทั้งจากภาคประชาชนและรัฐ ทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมถอยลงตามลำดับ พระสงฆ์ดำเนินชีวิตตามพระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติอยู่แล้วในขณะเดียว พระสงฆ์ไทยยังดำเนินชีวิตภายใต้พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ที่มากไปกว่านั้นยังดำเนินภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

1. พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง ในสมัยรัชกาลที่ 7 และต้นรัชกาลที่ 8 การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปในลักษณะที่สมเด็จพระสังฆราชทรงบัญชาการคณะสงฆ์โดยลำพังพระองค์เอง โดยมีมหาเถรสมาคมทำหน้าที่เป็นกรรมการที่ปรึกษา จนกระทั่งมีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 เมื่อประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบ

การเมืองการปกครองรัฐจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่ระบอบการปกครองประชาธิปไตย โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นแม่บทกำหนดรากฐานแห่งองค์การและวิธีการปกครองประเทศในปี 2475 แล้ว เพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์ไทยได้อนุวัตรไปตามจารีตนิยมปฏิบัติตามวิธีการเมืองการปกครองของรัฐ และเพื่อเป็นการสอดคล้องต่อระบอบการปกครองสงฆ์แบบสังฆาธิปไตย ซึ่งได้ยึดถือพระธรรมวินัยและมติแห่งสงฆ์เป็นใหญ่ เมื่อปี พ.ศ. 2477 พระภิกษุสงฆ์ไทยในฝ่ายมหานิกายกลุ่มหนึ่งเรียกว่า “คณะปฏิสังขรณ์การพระศาสนา” จึงได้เรียกร้องต่อมหาเถรสมาคมและรัฐบาลให้ยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ซึ่งกฎหมายดังกล่าว นั้นได้มีหลักการปกครองสงฆ์ที่อนุวัตรตามการใช้ อำนาจแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งไม่เหมาะสมกับการปกครองสงฆ์ในระบอบการปกครองรัฐแบบประชาธิปไตย

การดำเนินการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 นี้ ในระยะแรกๆ ดูเหมือนว่าจะดำเนินไปด้วยดีแต่ลักษณะการจัดโครงสร้างสังฆสภาและคณะสังฆมนตรีก็นำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งในหมู่คณะสงฆ์ในประเด็นความไม่ได้สัดส่วนของตัวแทนของพระสงฆ์มหานิกาย และธรรมยุติกนิกาย ในสังฆสภาและคณะสังฆมนตรี กล่าวคือ โดยสัดส่วนแล้วพระสงฆ์มหานิกายมีตัวแทนในองค์กรทั้งสองน้อยกว่าที่ควรจะเป็นอย่างมาก ดังนั้น ความขัดแย้งในสังฆสภาและในคณะสังฆมนตรี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความขัดแย้งในบุคลิกภาพ หรือความคิดความเห็น

หรืออุดมการณ์มักจะถูกแปรเป็นความขัดแย้งระหว่าง “นิกาย” และถูกแพร่ขยายในคณะสงฆ์ส่วนรวม ยังผลให้เกิดความวุ่นวายในคณะสงฆ์อย่างรุนแรงและเป็นเหตุผลที่ฝ่ายอาณาจักรอ้าง เพื่อให้ความชอบธรรมแก่รัฐบาลที่จะเข้ามาแทรกแซงและเปลี่ยนแปลงการบริหารคณะสงฆ์เสียใหม่เมื่อ พ.ศ. 2505 และเป็นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ใช้บังคับตราฉบับปัจจุบันนี้

2. พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 บัญญัติถึงองค์ประกอบของคณะกรรมการมหาเถรสมาคม ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่ง และมีสมเด็จพระราชาคณะทุกรูป เป็นกรรมการบัญญัติให้มหาเถรสมาคม มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีอำนาจหน้าที่ควบคุมส่งเสริมการศาสนา รักษาพระธรรมวินัย และมีอำนาจในการออกกฎหมายมหาเถรสมาคม เพื่อใช้ในการปกครองคณะสงฆ์ แต่กฎหมายมหาเถรสมาคมเป็นเพียงข้อบังคับ ทางด้านการบริหารและทางด้านการปกครองของคณะสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยดีงามในกิจการของสงฆ์เท่านั้น ในอดีตการปกครองคณะสงฆ์ไม่มีกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นการปกครองภายในคณะสงฆ์กันเอง เมื่อกระทำผิดทางวินัยก็จะพิจารณาวินัยโดยอาศัยหลักพระธรรมวินัย แต่ไม่มีสภาพบังคับ จึงต้องอาศัยอำนาจจากฝ่ายบ้านเมืองเพื่อให้ผลการดำเนินการทางด้านวินัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และยังรวมถึงการวางรูปแบบการปกครองคล้ายคลึงกับการปกครองของฝ่ายบ้านเมืองมีการปกครองบังคับบัญชาเป็นลำดับชั้น ในปัจจุบันมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 เป็นแบบแผนการจัดระบบ การปกครองคณะสงฆ์ โดยมีกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติดังกล่าว

การจัดโครงสร้างการบริหารและการ ปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันเป็นไปตามพระราช บัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 การตราพระราช บัญญัติฉบับนี้เกิดจากความต้องการของรัฐบาล ในสมัยนั้น ซึ่งมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีที่มุ่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครอง คณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับนโยบายการปกครอง ประเทศของ จอมพลสฤษดิ์ที่นิยมการรวบอำนาจ การตัดสินใจเด็ดขาดไว้กับผู้นำที่เข้มแข็ง จอมพล สฤษดิ์เห็นว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่กำหนดให้มีการถ่วงดุลอำนาจกันนั้นนำมาซึ่ง ความล่าช้าและขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ดังนั้น จึงเห็นว่าการแยกอำนาจบัญชาการคณะ สงฆ์ออกเป็น 3 ทาง คือ สังฆสภาคณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธร ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 เป็นระบบที่มีผลบั่นทอนประสิทธิภาพ ในการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ให้ต้องประสบ อุปสรรคและล่าช้า ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะรัฐมนตรี จึงได้ลงมติแต่งตั้งคณะกรรมการร่างพระราช บัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่ขึ้นใน พ.ศ. 2503 เมื่อคณะกรรมการทำงานสำเร็จ รัฐบาลจึงได้ตรา พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 โดยคำ แนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญ ในฐานะรัฐสภา เหตุผลในการประกาศใช้พระราช บัญญัติฉบับนี้คือ การจัดดำเนินการกิจการคณะสงฆ์ มิใช่เป็นกิจการอันแบ่งแยกอำนาจดำเนินการด้วย

วัตถุประสงค์เพื่อการถ่วงดุลอำนาจเช่นที่ เป็นอยู่ ตามกฎหมายในปัจจุบัน และโดยระบบเช่นว่านั้น เป็นผลบั่นทอนประสิทธิภาพแห่งการดำเนินการ จึงสมควรแก้ไขปรับปรุงเสียใหม่ ให้สมเด็จพระ สังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการ คณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมาย และพระธรรมวินัย ทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่ง พระพุทธศาสนา (Changkwanayan, 1995 : 50-51)

3. พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ (ฉบับที่ 3)

พ.ศ. 2560 โดยมีความว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร มีพระราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้แก้ไขเพิ่มเติม กฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตราพระราชบัญญัติ โดยคำแนะนำ และยินยอมของสภานิติบัญญัติ แห่งชาติ โดยสาระสำคัญของร่างกฎหมายคือ ให้ยกเลิกความในมาตรา 7 ของพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน คือ มาตรา 7 พระมหากษัตริย์ทรง สถาปนาสมเด็จพระสังฆราชองค์หนึ่ง และให้นายก รัฐมนตรี ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ซึ่งเนื้อหาที่สำคัญของการแก้ไขพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ฉบับนี้ อ้างอิงตามโบราณราชประเพณี ถึงพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการ สถาปนาสมเด็จพระสังฆราช และมีบัญญัติเป็น ลายลักษณ์อักษรในมาตรา 5 ของ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 จึงสมควรบัญญัติกฎหมายให้สอดคล้อง กันเพื่อเป็นการสืบทอดและธำรงรักษาไว้ซึ่งโบราณ ราชประเพณี โดยให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับ

สนองพระบรมราชโองการ

4. การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยกับกฎหมายอาญา

การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยกับกฎหมายอาญาเกิดจากการขัดขวางอำนาจในการปกครอง ถือว่าเป็นผู้มีความประพฤติเสียหายร้ายแรงการล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาชญาแสดงถึงความไม่สำรวมในศีล เป็นอสังขี ไม่น่าก่อกมล ไม่มีทางกลับตัวเป็นพระภิกษุที่ดีได้ปล่อยไว้ก็รังแต่จะทำลายคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา นำความเสื่อมเสียมาสู่หมู่คณะ การไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่งและการไม่มีวัดเป็นที่อยู่เป็นหลักฐาน เข้าลักษณะจรจัด ถือเป็นบุคคลไม่พึงปรารถนา พระภิกษุสามเณรประเภทนี้ ควรกำจัดให้พ้นจากคณะสงฆ์ กฎหมายจึงบังคับให้ละสมณเพศหรือสึกออกไป ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายอาชญาธรรมนูญคือ กฎหมายอาชญาธรรมนูญฉบับที่ 21 (พ.ศ. 2538) ข้อ 3 มีในความว่า “พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาเมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว และเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุมหรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุมหรือพระภิกษุนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นละสมณเพศเสียได้” แยกเป็น 3 กรณี ได้แก่ 1) เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสไม่ยอมรับตัวไว้ควบคุมพนักงานสอบสวน

ดำเนินการให้ละสมณเพศได้ 2) พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการเห็นว่าไม่ควรปล่อยชั่วคราวและไม่ควรมอบตัวให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม ก็ดำเนินการให้ละสมณเพศได้ 3) พระภิกษุนั้นไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง หรือเป็นพระจรจัด ก็ดำเนินการให้ละสมณเพศได้

ด้วยเหตุนี้จึงเห็นว่าเจ้าคณะระดับสูงกว่าเจ้าอาวาส มีอำนาจรับมอบตัวผู้ต้องหาไว้ควบคุมได้ด้วยเว้นแต่พระที่ไม่มียัดเป็นสังกัดการมอบตัวพระผู้ต้องหาให้เจ้าอาวาสควบคุมนี้กฎหมายให้อำนาจพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการไว้กว้าง ผู้มีอำนาจต้องใช้ดุลพินิจให้ถูกต้องเหมาะสมไม่ให้เกิดความเสียหายอันไม่สมควรแก่พระผู้ต้องหาและหน้าที่ราชการ เมื่อคดีเกิดขึ้นควรฟังเจ้าอาวาสและเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ด้วย เพื่อใช้ดุลพินิจดำเนินการได้ถูกต้อง โดยเฉพาะเมื่อนำมาบังคับใช้กับพระสงฆ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากเนื้อหาของกฎหมายได้ทำร้ายพระสงฆ์ผู้บริสุทธิ์มาแล้ว และการบังคับใช้กฎหมายบางฉบับได้ก่อให้เกิดอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และสถานะความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ไทยซึ่งสามารถ เห็นได้อย่างชัดเจนว่า การให้ภิกษุละสมณเพศตามหลัก พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 29 กับการให้ละสมณเพศตามหลักพระวินัย บัญญัติไว้ไม่สอดคล้องกัน กล่าวคือ ตามหลัก มาตรา 29 ไม่ผ่านกระบวนการสอบสวน ตรวจสอบ พยานหลักฐาน ให้อำนาจพนักงานสอบสวนใช้ดุลพินิจตัดสินเอาเองได้ ส่วนตามหลักพระวินัย เมื่อภิกษุรูปใดต้องอาบัติปาราชิก 4 สิกขาบทใดบทหนึ่งต้องผ่านกระบวนการสอบสวนตรวจสอบว่ากระทำ

ครบตามองค์ประกอบกำหนดหรือไม่ การวินิจฉัยคดียึดหลักอธิกธรรมาภิบาล 7 เป็นเกณฑ์การพิจารณาตัดสิน

5. การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยกับจารีตประเพณีของพระสงฆ์

การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยกับจารีตของสงฆ์นั้นมีข้อปฏิบัติ มีการอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนาซึ่งมีวิวัฒนาการมาพร้อมๆ กับการก่อตั้งรัฐไทย ซึ่งในระยะแรกไม่มีการเรียกชื่อว่าเป็นกฏนิคมกรรม หรือมีการจัดรูปแบบของกระบวนการแก้ไขปัญหาวัยอย่างชัดเจน เพราะเป็นรูปแบบการแก้ไขปัญหาย่อยๆ ภายใต้กรอบของพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ซึ่งมีการใช้รูปแบบการแก้ไขปัญหาลักษณะของกฎหมายที่พระมหากษัตริย์จะออกมาบังคับใช้ร่วมกับบทลงโทษของชาวบ้าน เช่น การกำหนดโทษของพระสงฆ์ไว้ในกฎหมายลักษณะผัวเมียสมัยกรุงศรีอยุธยาหรือกฎหมายพระสงฆ์ในสมัยรัชกาลที่ 1 รวมถึงพระราชกำหนดฉบับต่างๆ ที่ออกมาบังคับใช้ในสมัยต่อมา การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์จำต้องให้เกิดความสมดุลในการสร้างความสัมพันธ์กับสมาชิก

ต่อมาเมื่อรัฐไทยได้มีการปรับปรุงรูปแบบของกฎหมายให้ทันสมัยขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมาจึงมีการปรับปรุงให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับรูปแบบการใช้กฎหมายปกครองของรัฐมากขึ้นกล่าวคือสอดคล้องใน 2 ประเด็น ได้แก่ 1) สอดคล้องกับโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ และ 2) สอดคล้องกับโครงสร้างของการใช้อำนาจ

ขององค์กรสงฆ์ ดังปรากฏในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445) เป็นต้นมา ซึ่งมีการกำหนดรูปแบบของการดำเนินการแก้ไขปัญหายุ่งยากด้วยการแบ่งการพิจารณาออกเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นต้น ชั้นอุทธรณ์และชั้นฎีกา ซึ่งเป็นการปรับให้สอดคล้องกับรูปแบบการพิจารณาคดีของรัฐโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการรักษาและคุ้มครองพระธรรมวินัย มีบ่อเกิดมาจากการจัดโครงสร้างการบริหารคณะสงฆ์ ตามแนวคิดสมัยใหม่ที่ต้องการให้พระสงฆ์มีอำนาจในการปกครองด้วยการแบ่งอำนาจการปกครองออกเป็น 3 ส่วน คือ อำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ ซึ่งการแบ่งอำนาจดังกล่าวมีมาตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 5 แม้จะไม่ได้มีการจัดแบ่งการบริหารโดยระบบสภา แต่ก็ให้อำนาจดังกล่าวแก่องค์กรของสงฆ์ที่จะใช้อำนาจดังกล่าวได้ ซึ่งแม้ว่าในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2448 จะเปิดกว้างเพื่อการใช้ระบบสังฆสภาเข้ามาใช้ แต่ปรากฏว่ารูปแบบและกระบวนการแก้ไขปัญหายังคงใช้ระบบการพิจารณาคดีของรัฐมาใช้ดังปรากฏในมาตราที่ 22-24 ซึ่งกำหนดให้สงฆ์มนตรีออกสังเกตเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาคณะสงฆ์ คือ “ประมุขระเบียบว่าด้วยการแก้ไขปัญหาคณะสงฆ์” แม้จะเป็นส่วนของอำนาจตุลาการฝ่ายวินัยแต่รูปแบบการแก้ไขปัญหายังคงมีการแบ่งการพิจารณาเป็น 3 ชั้นเช่นเดิม และต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงมาใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แม้ว่ารูปแบบและโครงสร้างการปกครองจะกลับไปใช้รูปแบบเดิมคือสมัยรัชกาลที่ 5 แต่ก็ยังคงมีการใช้รูปแบบการพิจารณาคดีที่เน้นความ

สอดคล้องกับการใช้อำนาจของฝ่ายปกครอง

ดังนั้น แนวทางการดำเนินชีวิตใช้รูปแบบและกระบวนการแก้ไขปัญหาก็สอดคล้องกับจารีตประเพณีของสงฆ์นั้นจัดเป็นวิธีการที่จะเข้าไปรองรับการมีอำนาจและการใช้อำนาจของภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ ดังจะพบว่าในโครงสร้างการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ ปัจจุบันภิกษุผู้มีตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ย่อมมีอำนาจที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับการแก้ไขปัญหาวินัยในแต่ระดับชั้นด้วย เช่น กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล หรือเจ้าอาวาส ล้วนมีการระบุไว้ในกฎหมายว่า ต้องมีหน้าที่ในการวินิจฉัยอธิกรณ์ในระดับการพิจารณาที่เหมาะสมกับตำแหน่งของตนเมื่อเป็นเช่นนั้นรูปแบบและกระบวนการแก้ไขปัญหาวินัย โดยกฎนิคหกรรมของมหาเถรสมาคมจึงเกิดขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับการใช้อำนาจของภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งทางการปกครอง

ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายคณะสงฆ์

6. สรุป

การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน นอกจากอยู่ภายใต้พระธรรมวินัยแล้วยังต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายต่างๆ ทางบ้านเมืองสถานการณ์ต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อสังคมสงฆ์ปัจจุบันทำให้เป็นที่น่าสังเกตว่า กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในประเทศไทยมีความบริสุทธิ์ยุติธรรม เหมาะสมต่อสถานะความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ไทยหรือไม่ เพราะเหตุใดกฎหมายที่ไม่เอื้อต่อการทำงานและการใช้ชีวิตของพระสงฆ์จึงเกิดขึ้นและสมควรที่คณะสงฆ์จะต้องหาทางปรับตัวให้เข้ากับระเบียบกฎหมาย ตลอดจนวิธีการและแนวทางระเบียบกฎหมายให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยเช่นเดียวกัน เพื่อให้สังคมสงฆ์ยังคงเป็นสังคมแห่งสันติสุขและสันติภาพต่อไป

References

- Changkwaneyan, P. (1995). *The Elements of Political Thought in Bangkok*. Bangkok : Chulalongkorn University Press.
- Thongprayoon, C. (1963). *The Law of the Sangha*. Bangkok : Printing Department.